ФОНТАРЬ

... ДРУЗЯМ ТА ЗНАЙОМИМ

№54 2017

ПРО ЩО СЕЙ НОМЕР

У цьому випуску — чотири матеріали, присвячені незалежному мистецтву, локальній сцені та культурним ініціативам Полтави. У центрі уваги — особистості, події та явища, що сформували унікальне середовище.

«Арахнофобія: між фобією й свободою, між темрявою й світлом» Велика документальна розповідь про полтавський гурт «Арахнофобія» та його засновника Валерія Власенка. Біографія, виступи на фестивалях, незалежна етика, символізм у текстах і музична стилістика гурту.

«Колосальний мотофест» Репортаж про перший байкерський фестиваль, що пройшов у Петрівці. Організований Moto Racers Poltava, захід об'єднав рок-музику, сімейні розваги, патріотичні акценти й спільноту байкерів з усієї України.

«ДуСт: неформальне мистецтво 90-х» у Полтаві. Огляд виставки в галереї JUMP, присвяченої полтавському андеграунду 1990-х. Через роботи художників, фото, скетчбуки та свідчення очевидців відтворено культурний ландшафт перехідної епохи.

Самвидав «Гораздо»: між поезією, містикою й касетним дизайном який поєднував редьї-мейд мистецтво, філософську лірику, та культурну критику. Його авторами були представники полтавського андеґраунду — Толік Волік, Олег Гаврилюк, Андрій Боркунов.

Арахнофобія: між фобією й свободою, між темрявою й світлом

Валерій Власенко – культова фігура полтавської рок-сцени. Народившись наприкінці 1970-х, він змалку тяжів до мистецтва: уже в 4,5 роки почав займатися музикою (фортепіано), а згодом опанував і живопис зі скульптурою. У Полтаві він навчався на кафедрі декоративно-ужиткового мистецтва архітектурного факультету Полтавського політеху, де, незважаючи на неодноразові академічні відпустки через захоплення рок-музикою, отримав диплом художника після 13 років навчання. Паралельно з цим Власенко втілив свою дитячу мрію про рок: у 14 років він приєднався до місцевого гурту «Фаетон» (виконував і ударні, і клавішні), а після розпаду «Фаетону» невдовзі заснував свій власний колектив – «Арахнофобію». Назву гурту («страждання від страху павуків») Власенко пояснював жартома, але сам не претендує на «альтернативність»: він відразу заглибився у загальноукраїнський рок-рух і працював над творчим розвитком колективу.

Протягом майже двадцяти років Власенко очолював полтавський рок-рух і залишався єдиним незмінним учасником «Арахнофобії».

Він також відомий як гітарист і саундпродюсер іншого полтавського колективу Oneyroid, з яким у 2009 році випустив успішний

концептуальний альбом «Gift-stoffe». Своєю багатогранною творчістю – як музикант, так і художник – Власенко дійсно увійшов до числа легенд Полтави: Україна Молода називає його «легендою» міста, який «малює чорними фарбами» і творить «похмурі пісні», що їх іноді відносять до психоделії або готики. Сам Валерій характеризує своє мистецтво формулою «темне у світлому», і його творчість відображає глибокі романтичні й іронічні образи – від «мертвих у серцях живуть» до «квітки, у морок кинутої». Власенкові надзвичайно близькі сумні, готичні мотиви: ще з дитинства він малював «мертвиць», які його не лякали, і захоплювався Павлом Філоновим, що «спотворював фізіологію людини» у своїх картинах.

Гурт «Арахнофобія» сформувався в середині – кінець 1990-х. З моменту заснування колектив постійно представляв Полтаву на численних фестивалях. Зокрема, вже 1995 року він став дипломантом Всеукраїнського фестивалю «Червона рута» в Севастополі у номінації «Акустична музика». Тоді ж «Арахнофобія» отримала відзнаку на полтавському фестивалі «Перлини сезону», а наступного року соліст Власенко у дуеті з Маріною Одольською виконав гімн «Перлин сезону–96». У рамках підйому українських фестів гурт виступав на майданчиках «Таврійських ігор», «Rock-Existence-97», «Миррок-2001» та в концертах на честь

незалежності України (зокрема, на святкуванні 4-ї річниці у Москві 1995-го). У 2006 році «Арахнофобія» брала участь у літературно-музичному фестивалі «День Незалежності з Махном» (Гуляйполе, Запоріжжя), підкресливши свою приналежність до контркультурного мистецького руху.

Також гурт регулярно влаштовував концерти у великих містах України – від Полтави до Львова, Харкова, Києва. Однією з найвідоміших його композицій стала енергійна «Йе-йе-йе!!!» (2006), що лягла основою саундтреку до першого українського блокбастеру «Прорвемось!». Уперше студійний дебют «Арахнофобії» – повноформатний альбом «Арахнофобія» – вийшов 14 березня 2006 року на лейблі Comp Music. До нього увійшло 13 пісень, написаних у різні роки творчості Валерія, серед яких – «Парфуми», «Вічна любов – звична любов», «Мама, шо?!» та інші. Цей альбом сформував музичну стилістику гурту: поєднання драйвового року з елементами психоделії та готики, пронизані інтелектуальною лірикою.

Склад «Арахнофобії»

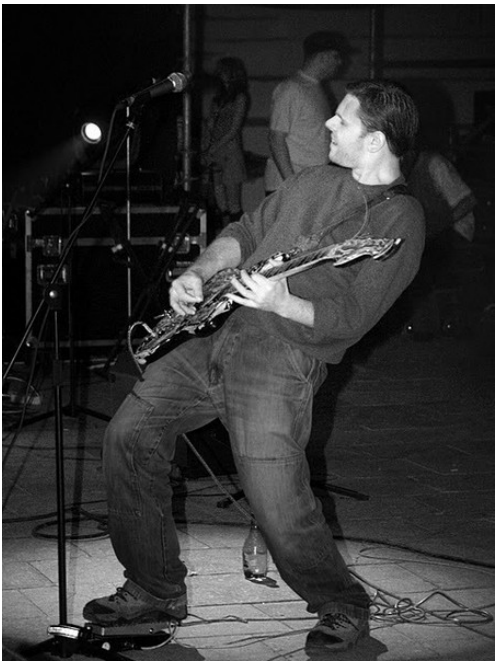

змінювався неодноразово – за свою історію гурт мав понад 15 різних лінійок музикантів. Наприклад, у 2005 році у групі грали Михайло Шамраєвський (бас-гітара), Олександр Климань (барабани), Маринка Герман (відеозйомка) поряд із Власенком (вокал, гітара). У 2006-му до них приєдналися Євген Марусіч (гітара) та Олександр «Кіт» (саксофон), що надало колективу ширшого саунду. Стаючи час від часу проєктом «неживої» гурту – без власного стаціонарного складу, «Арахнофобія» проте завжди лишалася творчою формацією з високою автономністю: Власенко є автором усіх текстів і музики, а в оформленні концертів і записів залучає лише близьких соратників.

Концертна та фестивальна активність супроводжувалася і серйозними труднощами. Власенко неодноразово згадував, що гурт майже завжди працював без спонсорської підтримки і «постійно долав фінансові труднощі». Наприклад, у 2001 році «Арахнофобія» свідомо відмовилася від участі у «Червоної руті» на знак протесту проти відсутності міського фінансування. Незважаючи на це, полтавські активісти і місцеві меценати неодноразово підтримували гурт. Міша та Таня Мельникови,

музикознавець Сергій Єгоров (студія «Арт-лавка»), звукорежисер Петро Сливка (що працював над першим записом гурту) та радіо «Ваша хвиля» (під керівництвом Володимира Голубничого) надавали «Арахнофобії» ресурсну і інформаційну підтримку. Особливу роль у популяризації гурту відіграв Голова обласної «Просвіти» Микола Кульчинський, що організовував концерти «Арахнофобії» в рідній Полтаві.

З огляду на вільний підхід до організації своєї справи, «Арахнофобія» йде шляхом DIY-культури. Гурт самостійно записував свої роботи, навіть звернувся до мультимедійної творчості (випускав короткі анімації з власною музикою) і випускав альбом на незалежному лейблі. Також разом із «Транс-Формер» (іншим полтавським гуртом) Власенко організував збірку «Євшанзілля», видану за власний кошт і включаючу як популярні, так і маловідомі гуртиг. Цей проєкт – яскравий приклад музикантів, що діють за принципом особистої відповідальності: «цим всім непродвинутиим чувакам допомагає тільки Валєра Власенко… та Роман з «Транс-Формер»» – вони запрошують у збірку «Євшанзілля» групи нарівні зі знаними виконавцями, аби «хай вони знають своїх героїв». Сам Власенко іронічно визнав, що переконанню цієї філософії допомагає і підсвідомість, і «реаліті» – фактично, DIY-етос став для гурту формою протесту й відстоювання незалежності культурного вибору.

Музика та поезія «Арахнофобії» тяжіє до глибокого символізму і двозначної образності. Авторські тексти Власенка

сповнені готично-романтичної метафорики: кохання і смерть виявляються там нероздільними («мертві в серцях живуть», «у смерть закохана», «попід серцем будяки», «домовина», «квітка, у морок кинута» тощо). Усі вони мають романтичний характер: сам музикант визнавав, що цінує такі «смертоносні образи», бо він ніколи не сприймав «мертвяків» із острахом. Музичний стиль гурту поєднує елементи альтернативного року з акустичними фрагментами: помітна «психоделічна» гітара, часом – саксофон, присутній і характерний вокал з «густою» українською вимовою, що створює меланхолійну атмосферу. Спецпроєкт UT-1 відзначав його «студійне втілення» на світовому рівні. Сама музика наростає від камерної інтимності (у «акустичних» періодах гурту) до енергійних рок-композицій у повному складі. В еволюції звучання помітно поєднання народних і класичних мажорних елементів з похмурими мінорними акцентами, що ще більше підсилює контраст «темного у світлому» (за самою формулою Власенка). Значну роль у музичній палітрі відіграє і образ «страху», адже навіть назва гурту – «Арахнофобія» – апелює до фобій. Однак музикант пояснює це радше як художній прийом – своєрідний магічний реалізм, аніж пряме визначення тематики. Тембри голосу Власенка і його лексика підкреслюють іронічну дистанцію: як

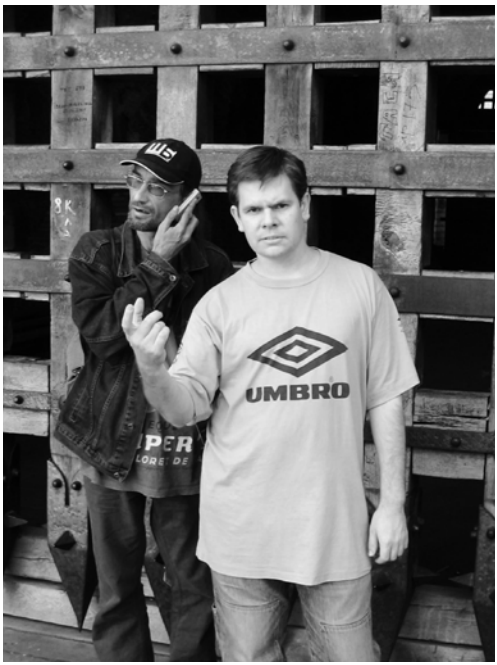

філософ «у світлому темряву», він створює шлейф метафор, котрі часто можна трактувати подвійно. Поряд з чорною поетикою у піснях можна помітити лірику легкого гумору або сарказму (назви «Парфуми», «Мама, шо?!» натякають на гротескні побутові сцени). Така стильова багатошаровість – одна з причин, чому гурт сформував свою «психоделічно-готичну» «незалежну музику», відмінну від суто поп- чи рок-н-рольних зразків того часу.

На культурному рівні «Арахнофобія» ніколи не позиціонувала себе як «пропагандисти» якогось ідеологічного «поклику», проте соціально важливими є деякі ліричні мотиви. Гурт часто співає українською та російською мовами – історично зумовлено, що він виник на базі «російського року», тому від початку був двомовним. Зі збільшенням напруження мовного питання в Україні, «Арахнофобія» лишалася символом вільного вибору: ні питання «мови пісні», ні цензура не були для неї визначальними, головними були емоційність і автентичність. Утім, за словами самого Власенка, нинішній український рок-рух фактично втратив незалежну основу, і «Арахнофобія» як явище невіддільна від цього стану: «незалежного руху в Україні нема, тому й “Арахнофобії” нема». Ця відвертість підкреслює і політичний аспект його позиції – він трактує DIY та андеграунд

як спосіб протистояти офіціозу та шоу-бізнесу. «Євшанзілля», участь у фестивалі з Махном, самодостатні записи – усе це вбачалось Власенком формами культурного спротиву, способами зберегти свободу творчості попри «невигідні правила гри».

Полтава 1990-х – початку 2000-х вирізнялася надзвичайно активним музичним життям. У місті та області існувало воістину «багатоманіття музичних рок-команд», і одним з найбільш яскравих осередків цієї епохи став етно-рок фестиваль «Мазепа-фест» (заснований 2003 року громадою «Просвіти»).

Учасниками цього фестивалю, а також щорічних гулянь на Співочому полі пам'яті Марусі Чурай, були багато зірок українського року, але й гурти з Полтави мали своє представництво. «Арахнофобія» неодноразово виступала на «Мазепа-фесті», разом із відомими українськими групами (такими як «Плач Єремії», «Берег Бонанзи» тощо), що надавало їй певного визнання. Окрім того, інші всеукраїнські ініціативи, зокрема «Червона рута» (через 90-ті роки) та

«Таврійські ігри» (до 2006 року), ставали майданчиком для гурту. На одному з виступів на «Таврійських іграх» групу навіть запросили в прямий ефір на телебаченні, але несподівано «хтось із іншої команди викупив час» для свого виступу, що викликало у Власенка гірке розчарування.

Цей епізод відображає тодішню ситуацію: «Арахнофобія» залишалася цілком незалежним «сторожем» рок-сцени, якому вільно не поступили право бути «найголоснішою»; і саме це змушувало його шукати альтернативи поза офіційною циркуляцією.

Середнай міру міст України, крім Києва і Львова, Полтава була відома своєю «спокійною» атмосфе¬рою, проте водночас давала поштовх багатьом творчим амбіціям. За словами самого Власенка, талановиті полтавці часто змушені були виїжджати в більші центри – і він мав шанс переїхати до Києва ще у 1995-му, коли на «Червоній руті» Василь Вовкун запросив його в столицю.

Проте жага свободи і самобутності спонукала Власенка залишитися в регіоні: пізніше, навіть перебуваючи в Санкт-Петербурзі в рядах гурту «Пілот», він гостро відчував «сонце сцени» та «підвал побуту», звідки все почалося.

На регіональному рівні «Арахнофобія» постійно взаємодіяла з іншими полтавськими гуртами: розділяючи сцену з «Транс-Формером», «Контрабасом», «Талісманом», «Майор

стала символом відкритості епохи 90-х – коли в незалежній Україні не було суворої мовної політики стосовно рок-сцени.

У музиці «Арахнофобії» українські й російські тексти сплітаються невимушено, відображаючи культурну двомовність регіону. Власенко вважав це природнім: «від початку "Арахнофобія" двомовна, бо виникла на базі саме російського року». І водночас гурт протиставляв себе раціональному «поклону» російським попередникам та політикам: участь у фестивалі з Махном, провокативні іронічні назви пісень – усе це було формою «контркультури».

Загалом, гурт і його лідер розглядали свій проєкт як частину ширшої незалежної

Проніним» та ін. У частині музикантів ці групи інспірувалися чи просто товаришували між собою. Творчість «Арахнофобії» завжди позначалася соціальним контекстом, хоча й ішла насамперед від серця, а не від партійних мандатів. Мовний аспект уже згадувався: двомовність гурту

Складаємо шану нашим Мамам -
Лебідь Ніні Петрівні, Шамраєвській Людмилі Абрамівні,
Климань Євдокії Іллівні.

Дякуємо усім людям, які нам допомогли: Миколі Георгійовичу Кульчинському, Петру Сливці, Марині Чернові, Маринці, моїй дружині (від В. Власенка), Сергію Єгорову, Володимиру Голубничому, Світлані Ісаєнко, Анатолію Капелюшенку, Михайлу Мельникову, Ірині Авдєєвій, Сергію Прокопенкові, Fish, Анюті та Максиму (донечці та синові від М. Шамраєвського), Юрію Коржикову, Світлані Асташовій, Вікторії Чуб, Олені Жорняк, Сергієві Неретіну, Антону Бородавці, Леонідові Тітову Володимирові Асауленку, Іванові Кравчишину, Сергію Чекальському, Ользі Лютій, Олегу Долінському, Лілії Мотренко, Павлові Солодьку, Олександрові Титаренку, Олександрові Євтушенку, Євгенові Присяжнюку, Василеві Вовкуну, Попалямі, Олексієві Кантеру, Сергієві Архипчуку, Наталії Галатченко, Олегові Пустовгару, Дмитру Талипову, Євгену Ремизі, Олені Лисяк, Дмитру Талипову, Сергію Чамарі, Олександрові Коту, Іванові Коржуку, Сергієві Галушку, Вікторові Кльозу, LiTЛУ, Тетяні Благовій, Юлії Стемковській, Костянтинові Кондрашину, Андрію Середі, Дмитрові Доброму-Вечору, Ларисі Халяпіній, Валентинові Івановичу Прядку та ще багатьом...

Окреме спасибі:

Усім фанам, котрі співають та слухають наші пісні, починаючи з Рідного міста Полтави, по всій Україні та за її межами і далі...

Рідним, які Живуть на Небі, та Рідним, котрі Живуть на Землі. Господу Богу та Усім Святим.

Валентинові Артюху (барабанщику групи "Арахнофобія" періоду 2003-2004 рр). Нині покійному. Світла йому пам'ять.

Щиро вдячні нашим друзям із компанії PRE Production. www.pre.com.ua

культури. Власенко з гіркою іронією констатував зникнення відчуття «незалежного руху» в Україні 2000-х – «зараз нема незалежного руху в Україні, тому й «Арахнофобії» немає». Ця думка вкладається в контекст загальної долі малих гуртів: вони залишаються «позасистемними», адже в мас-медіа і фестах головні ролі ототожнюються з комерційним шоу-бізнесом. У цьому сенсі DIY-етика «Арахнофобії» – самостійні записи, самостійна організація концертів та видання музики – набуває політичного значення як культурний протест проти «офіціозу».

Внесок Валерія Власенка та «Арахнофобії» у полтавську (і ширшу українську) музичну спільноту важко переоцінити. Навіть поза музичними колами його творчість увиразнила собою певний «рух опору»: до гурту часто прислухалися радіослухачі на «Промені», «Майдані», «Нашому радіо» тощо, а з'явившись на телебаченні – на УТ-1, ICTV, UTA – «Арахнофобія» гучно заявляла про право на іншу естетику. Важливо, що вже в 2006 році УТ-1 присвятив групі повнометражний фільм в циклі «Прийдешні знаменитості», де поруч з виступами «Арахнофобії» демонструвалися живопис і скульптури самого Власенка. Таким чином місцевий андеграунд отримав широке висвітлення, а Власенко продемонстрував, що «рок-музикант» може бути одночасно модерним художником і філософом.

Сама поява «Арахнофобії» і стійка позиція її учасників надихнула багатьох молодих музикантів і організаторів, сам Власенко духовно «підтримує» навіть

наймолодші полтавські команди – і зізнавався, що підсвідомо «допомагає своїм друзям-музикантам» в їх творчій справі.

Врешті, навіть як явище «Арахнофобія» закарбувалася в історії українського року 90-х – 2000-х як один з символів незалежної творчості регіонального масштабу. Українська преса називає «Арахнофобію» «культовим» явищем, що єдине з невеликих полтавських гуртів дійшло до сьогодення, а Власенка – «легендою», котра своєю працею просувала полтавську рок-музику. У рейтингах полтавських музикантів «Арахнофобію» Власенко жартома ставив «на 9–10 місце» просто через те, що вона «вічно жива» й «найвідоміша» серед місцевих формацій. І хоча фінансові обмеження та відсутність масової підтримки фактично прирекли колектив на статус «земного феномена», його культурний і художній відбиток надалі надихає нові покоління музикантів. Своєю наполегливою позицією Валерій Власенко нагадав українському рокові, що незалежна сцена – це передусім свобода думки та самовираження, а DIY-етика – форма художнього спротиву.

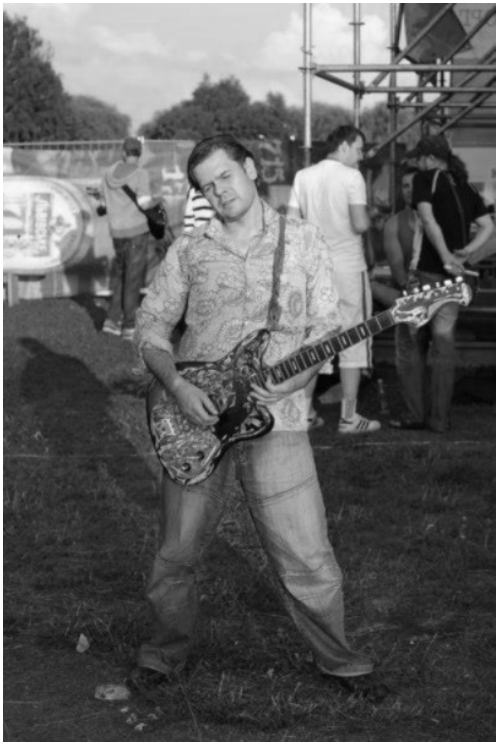

Перший «Колосальний мотофест» відбувся у липні 2017 року на Полтавщині. Ініціаторами виступили представники місцевої байкерської спільноти – зокрема, член оргкомітету мотоклубу Moto Racers Poltava Олександр Гуменюк. Установки клубу Moto Racers Poltava з 2014 року включали гучні мотопробіги як відкриття сезону, проте масштабного фестивалю регіон досі не мав. За словами організаторів, метою заходу було привернути увагу до Полтави як «крутої» мотоциклетної локації і відтворити у місті «мотокультуру», якої тут раніше бракувало.

Перший мотофест вирішили провести на базі відпочинку Полтавської державної аграрної академії у селі Петрівка (на березі річки Ворскла). Це мальовниче місце на правому березі Ворскли вже використовувалося для сезонних байк-подій і мало необхідну інфраструктуру наметових містечок та столового обслуговування. Організатори запрошували байкерів з усієї України, а також друзів із-за кордону (Польщі, Білорусі, Росії). Як зазначив Гуменюк, «очікуємо гостей із

різних регіонів України, а також із-за кордону». Таким чином, мотофест поєднав локальні ініціативи полтавських мотоклубів з амбіціями стати загальнонаціональною подією й просувати брендовий образ Полтави як «байкерської столиці» регіону.

Музичну програму «Колосального» склали українські рок-гурти різних напрямків. Перед відвідувачами виступили колективи «Совершенно секретно», «Crazy Heat», «10 негритят», «Село і люди» та інші, а хедлайнерами фестивалю став знаний рок-гурт «Брати Гадюкіни». Це переважно гучний рок та рок-

панк: наприклад, «Совершенно секретно» – панк-гурт, «Село і люди» – фанк/панк, а «Брати Гадюкіни» відомі своїм рок-н-рольним звучанням. Після екскурсій та конкурсів у вечірню пору на головній сцені лунали брутальні гітарні рифи й драйвові балади, що характерно для байкерських фестивалів. За свідченнями очевидців, звук на відкритій сцені був потужним і наповненим рок-драйвом (гучно працювала професійна апаратура), хоча точних технічних характеристик у відкритих джерелах не оприлюднено.

Фестиваль пропонував не лише музику, а й розважальні конкурси і сімейний дозвілля. Організатори провели змагання на спритність керування мотоциклом та інші ігри для байкерів. Також відбувся традиційний мотопробіг: другого дня

учасники урочисто колоною виїхали до пам'яток Полтави (Білої альтанки, пам'ятників Мазепі та галушці) з фотоекскурсією на Поле Полтавської битви. Для моторуху було також передбачено диско у «Колобарі» та нічний кінопоказ. Важливо, що на мотофест приїжджали цілі родини: організатори відзначають, що байкерські свята стають дедалі більш сімейними. На території діяли дитячі ігрові зони: у фотозвітах фестивалю видно дітей, які весело танцюють та беруть участь у конкурсах разом із дорослими. Батькам же не довелося платити за маленьких – у перший рік фестивалю діям дозволяв безкоштовний вхід дітей до 12 років у супроводі дорослих. Таким чином, «Колосальний» поєднував рок-концерти з розважальною програмою для всієї родини.

«Колосальний» миттєво став помітною подією в локальній байкерській спільноті. За офіційними даними, на фестиваль прибули близько 500 учасників з усієї України, а також байкери з Молдови і Білорусі. Це значна цифра для першого заходу: він зміцнив усвідомлення наявності потужного мотоспільноти навіть у Центральній Україні. Ведучі фестивалю відзначали, що байкери виглядають суворо та маскулінно, але водночас дуже відкриті до спілкування. Філософію руху відобразили й гасла: офіційним девізом стали «Баби, сало і рок-н-рол» – фраза, що символізувала поєднання народної

української тематики із рок-духом (пояснення назви «КолоСальний» посилається на «коло» – колесо мотоцикла, і «сало» – традиційну страву). Фестиваль об'єднав типових «крутих хлопців» з їх близькими: мотоспільнота включає й досвідчених байкерів середнього віку, і молодь, і «мотоледі» (жінок-байкерок). Уже на третьому році «Колосального» організатори відзначали, що до входу потрапляють чимало представників мотоледі та учасників АТО зі статусом ветеранів, які мають безкоштовний допуск.

Тобто захід став своєрідним комунікатором: він показав, що байкерський рух в Україні 2010-х – це не лише суто чоловіче дозвілля, а й ширше соціальне явище, включаючи патріотично налаштованих сімейних людей і громадських активістів. Офіційний мотопробіг містом 15 липня ще більше згуртував учасників і підкреслив їхній громадський характер: під вигуки «Слава байкерам!» мотоциклісти проїхали центральними вулицями Полтави, демонструючи поєднання байкерського культу та патріотизму.

Назва «Колосальний» була навмисно багатозначною. Як пояснювали організатори, слово «коло» асоціюється з колесом мотоцикла та колом друзів, а «сальний» – з салом як популярною українською стравою. Мотив сала й баби відобразився і на гаслах фестивалю: гостей зустрічали не хлібом-сіллю, а часниковим

салом, а офіційне кредо «Баби, сало і рок-н-рол» жартівливо підкреслювало поєднання народної самобутності з рок-музикою.

На фестивалі спостерігалася поява національних та байкерських символів у декорі й костюмах. Наприклад, на деяких фото учасники постали в українських вишиванках та народних костюмах, а один з організаторів позував у традиційному червоному шароварі (як на фото), створюючи веселе етнічне враження. Територію прикрашали прапорами України і байкерською символікою (чорні бандани, наклейки із байкерськими емблемами), а намети харчування мали патріотичний дизайн. І хоч фестиваль носив «брутальний» характер, його оформлення містило багато гумористичних і патріотичних елементів, що наближало його до народних свят. Місце проведення – зелена галявина біля річки – також задавало невимушену атмосферу: простір був відкритий і просторий, з природніми декораціями лісу й поля.

«Колосальний» відкрив нову традицію для місцевої громади: жителі Петрівки та сусідніх сіл уже знали про захід і могли долучитися до святкувань. Організатори акцентували, що фестиваль був відкритий «усім охочим», тобто не лише байкерам, а й просто відвідувачам.

Водночас у доступних джерелах не знайдено прямих згадок про участь

місцевої влади, волонтерів чи бізнес-партнерів у проведенні мотофесту. Можна припустити, що захід, який не мав комерційних конкурсів чи гучної рекламної кампанії, все ж забезпечував роботу місцевих точок харчування і кемпінгів: сотні гостей витрачали гроші на їжу, проживання в наметах та сувеніри, що давало додаткові доходи селу. Окрім того, оскільки вхід для дітей, байкерок і ветеранів був пільговим, ймовірно залучалися волонтери, які слідкували за організацією цих груп (на жаль, про це не повідомляли офіційні повідомлення). Загалом фестиваль залишив позитивний слід у регіоні як нова масштабна подія: люди бачили потік моторів і музики у своєму районі, а це підвищувало туристичну привабливість Петрівщини на літо.

У відкритих звітах про перший «Колосальний» немає жодної інформації про значні проблеми чи конфлікти. Навпаки, організатори і учасники стверджували, що захід відбувся успішно: за словами одного з них, «фестиваль вдався, хоч погода й лякала», тобто

незважаючи на можливий дощ.

Типові труднощі для такого івенту (логістика під'їзду до села, забезпечення наметового табору, харчування, охорона порядку і медичний супровід) вирішувалися заздалегідь силами організаторів та місцевої поліції, проте публічних даних про них немає. Можна припускати, що у липні 2017 року похвалилися м'якою погодою та дружньою атмосферою, а серйозних інцидентів під час фестивалю не зафіксовано. Таким чином, навіть без детальних звітів можна констатувати: перший «Колосальний мотофест» пройшов відносно гладко і заклав основу для наступних фестивальних років.

Виставка «ДуСт: неформальне мистецтво 90-х» у Полтаві

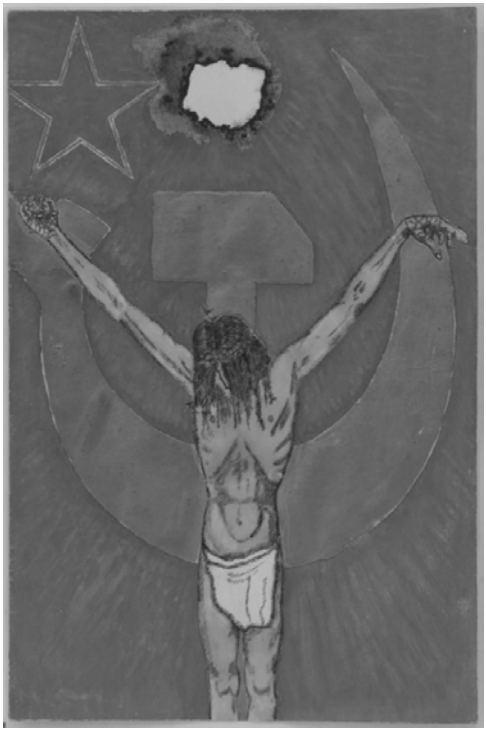

В Полтаві відбулася унікальна культурна подія – виставка «ДуСт: неформальне мистецтво 90-х», що пройшла в Галереї сучасного мистецтва JUMP. Цей проект був присвячений дослідженню та популяризації тодішнього полтавського андеграунду – мистецьких пошуків і позаформатних практик переходової епохи 90-х років. За словами авторів, «ДуСт» – це не просто виставка, а археологічний пошук, покликаний віднайти цілий пласт культурного життя регіону з незвичною, «випадаючою» із загального контексту естетикою

Під обраною назвою – жаргонним акронімом «ДуСт», розшифрованим як «Духовна столиця» – організатори мали на увазі саркастичний натяк на давній слоган Полтави, запроваджений мером Кукобою, і наголосили, що під такою гучною назвою може ховатися лише щось неформатне й нетрадиційне.

Щоб зрозуміти значення виставки «ДуСт», варто коротко окреслити історію локального альтернативного мистецтва. Під кінець 1980-х – на початку 1990-х в Україні, з послабленням радянської ідеології, у багатьох містах формувалися неформальні мистецькі осередки. У Полтаві сформувався власний андеграундний рух навколо творчих груп та окремих художників. Зокрема, відомим став гурт «Нове провінційне мистецтво», що об'єднував молодих митців Андрія

Кислова, Юрія Лєшукова, Олексія Романенка, Олену Одарич та ін.. Художники цієї когорти працювали на межі концептуалізму та неопримітивізму і організовували виставки у таких неформальних просторах, як сквот «Андеграунд» і галерея «Парсуна», котра стала осередком незалежної культури Полтави у буремні 90-ті.

Інші представники полтавського андеграунду виходили з музичного та поетичного середовища. Наприклад, художник Олег Гаврилюк оформлював обкладинки касет та плакати гурту «Онейроїд», поет Толік Волік, музикант Андрій Боркунов також брали участь у самвидавних виданнях «Гораздо», що поєднували редьї-мейд арт із критикою радянської культу́ри. У цьому культурному полі часто відчувалася атмосфера «нової хвилі» – зокрема, вплив новоейдж-філософії і містичних експериментів. Як згадував учасник руху Коля Янн, «хвиля New Age якраз докотилася до Полтави», з'явилися «свої гуру, які навчили нас особливого художнього бачення». Отже, полтавський андеграунд формувався як своєрідна «альтернативна всесвіт» з героями та антигероями, що творили мистецтво в режимі

постсоюзу.

Ідея звернути увагу на це забуте явище належала куратору Антону Усанову та команді галереї JUMP. У передмові до проекту він пояснював, що сама ідея назви «ДуСт» спирається на полтавський жаргон: «ДуСт» – це «стьобна, у якомусь сенсі, абревіатура», започаткована в колах місцевих хіпі, означає «духовна столиця» (саме так називали Полтаву). Під цією «нетиповою» назвою, як вважав куратор, крилася істина: культура 90-х – перехідний етап після революційної ідеології, коли митці шукали нові форми, а не просто повторювали старі штампи. Метою проекту стало висвітлення мистецтва, яке «зосереджене на пошуку свого місця у неідеологічній реальності», себто такого, що народжувалося поза офіційними канонами.

Ключовим у концепції було поєднання знайдених витворів із живими розповідями очевидців. Через брак архівних документів куратори зібрали свідчення учасників руху та їхніх друзів. Як зазначила представниця галереї Людмила Шевченко, виставка «це не просто виставка, але ціле польове дослідження» тривалістю півроку. У неї не потрапило нічого з офіційних джерел, «ні в друкованих виданнях, ані в мережі» не знайти було про ці події. Тому організатори ретельно збирали спогади митців, сімейні фотографії, касети та газети з особистих архівів – і відтворювали картину життя полтавського андеграунду через мікроісторії учасників.

Організатором та головним куратором виставки був Антон Усанов, разом із співкураторкою Людмилою Шевченко та художниками-однодумцями JUMP. Галерея JUMP заснована 2015 року

позиціонувала себе як незалежний майданчик для локального мистецтва та альтернативних практик. Сам проект мав академічно-дослідницький характер: наукову складову і мистецький експеримент. Як наголосив сам Усанов, такий проект покликаний був зацікавити науковців та музеї «недослідженим пластом культури» Полтави.

Експозиція зібрала роботи переважно полтавських митців, активних у 1990-х. Серед них – відомі художники і поціновувачі андеграунду: Маріо, Олег Гаврилюк, Коля Янн, Владислав Юрашко, Стас Змій (Сергій Шульга) та інші. Як зазначалося в анонсі, експозиція включала «місцевих митців, які творили у роки перебудови». Також показувалися роботи учасників неформальної групи «Нове провінційне мистецтво» – Андрія Кислова, Юрія Лєшукова, Олексія Романенка, Олени Одарич (які свого часу виставлялися в «Парсуні» і влаштовували квартирні акції).

Поет Толік Волік та

музикант Андрій Боркунов (лід «Онейроїда»), що видавали самвидавний журнал «Гораздо» разом з Гаврилюком, також долучилися до проекту – підготували фото, листівки та художні документи. У виставці «ДуСт» були представлені сотні артефактів: фотографії з життя андеграунду, відеозаписи концертів і акцій, а також інсталяції, живопис, малюнки, колажі, графічні роботи. Наприклад, художник Олег Гаврилюк подарував для експозиції ескізи і обкладинки, які створював для місцевих музичних проєктів. Він розповідав, що ручні гуашеві плакати та обкладинки касет були важливою частиною субкультурної естетики і практично не збереглися в офіційних архівах.

Окрему увагу було приділено полтавському відеоарту: експозиція містила записи перформансів і коротких фільмів 90-х. Зокрема, роботи місцевих відеохудожників – Сергія Звенигородського (Маріо) та Колі Янна.

Експозиція відзначалася нетривіальним «музеєфікованим» підходом: до кожного художнього об'єкта долучалися документи та свідчення очевидців. Біля кожної групи творів

організатори розміщували короткі історії та спогади – щоби глядачі могли не лише бачити об'єкт, а й уявити собі ситуацію його створення. Як описувала преса, кожен тематичний розділ супроводжувався «розповідями свідків та учасників тогочасного творчого життя міста». Також було створено схематичну карту Полтави, де відзначили колишні локації неформальних осередків 90-х (сквоти, клуби, галереї) – багато з яких вже фізично не існують. Таким чином куратори намагалися «пробудити» історичну пам'ять відвідувачів і показати, що життя тих років часто було самою мистецькою акцією (як зауважував Юрій Лєшуков: «Навіщо робити перформанси, якщо вся наша життя була схожа на перформанс»).

Майже весь матеріал експозиції було зібрано від

самих учасників та їхніх друзів. У багатьох випадках це були приватні речі: фотонегативи, домашні відеокасети, листівки і зошити з колажами. Наприклад, одна з кімнат експозиції містила зошит-скетчбуки художника Олега Гаврилюка з ескізами і колажами 90-х, що оживають на очах. Іншу секцію займали інсталяції з предметів декору тих років (браслети, наліпки, саморобні постери). Кожна частина виставки підкреслювала, що різні форми мистецтва в Полтаві тієї доби поєднувалися у спільному нетривіальному світовідчутті.

На відкритті експозиції зібралося чимало локальних діячів, котрі пережили ті часи. Серед гостей були і самі художники 90-х, і прості поціновувачі. Наприклад, художник Коля Янн, що виставляв свої перші роботи саме в 90-х, зізнався, що епоха була для нього «страшною, сповненою містичних осяянь», але в ній «були романтика і навіть кримінальна романтика, головне – це були люди, ми були героями свого часу». Він високо оцінив виставку: «Вважаю, що ця експозиція просвітлює» – тобто повертає пам'ять про те, ким вони були, і яку свободу смаку відчували. Серед глядачів був і архітектор Артур Ароян, який назвав цю виставку «найкращою, що коли-небудь була у Полтаві». Він зауважив, що давно чекав на проект такого масштабу: «Виставки такого плану Полтава потребувала дуже давно. Ми забули про 90-ті, про наше життя в ті часи, і тим більше ніхто не знав про мистецтво 90-х. Коли ми бачимо, торкаємося до нього, ми розуміємо, що тоді було

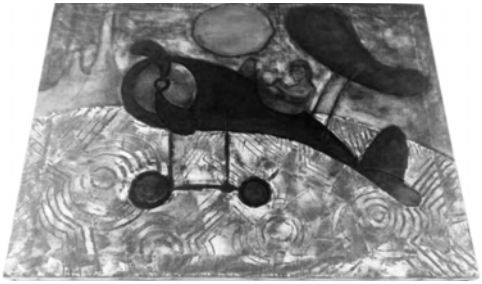

більше оригінального, ніж зараз». Архітектор підкреслив, що дослідження цієї епохи важливе для розвитку сучасного мистецтва: без знання свого «фундаменту» творці й надалі ризикують «робити все знову».

Представник галереї Людмила Шевченко, що супроводжувала відвідувачів, розповіла журналістам, що була вражена інтересом публіки: мовляв, люди дійсно вкладали у виставку частину своєї душі. Вона пояснювала, що метою було показати «різноманітні творчі течії» і привернути увагу, що такого явища, як полтавський андеграунд 90-х, майже не досліджено.

Проект «ДуСт» має важливе значення для розуміння локальної і навіть загальноукраїнської арт-історії. Насамперед, він уперше офіційно зафіксував і представив широкій публіці полтавський андеграундний пласт 90-х, який досі існував лише у розрізнених спогадах. Як зазначив сам куратор Антон Усанов, це був «перший етап в описанні візуальної культури» Перебудови в регіоні. Виставка довела, що у віддалених провінційних центрах існували власні літописці субкультури, і що сліди їхнього життя важливо зберегти в культурному архіві. У науковому аспекті «ДуСт» підкреслив принципово новий підхід до музейного вивчення позаархівних явищ – через інтерв'ю, фото- та відеоматеріали з приватних джерел. Таке «польове» дослідження часто порівнюють із справжньою археологією Воно також дало можливість побачити, як змінювалася роль мистецтва: епоха кінця 20 століття фактично перетворювала саме життя у мистецьку акцію, а неформати руйнували звичні жанрові рамки.

«ДуСт» має соціально-психологічний резонанс: для

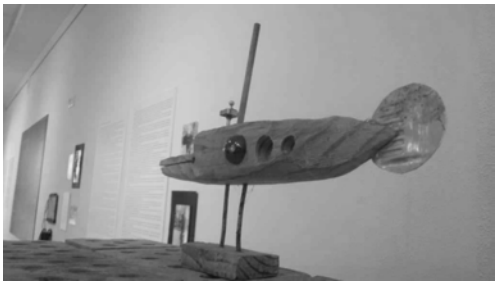

багатьох полтавців це була можливість передивитися дитинство чи молодість, зіткнутися із спогадами про «лихі 90-ті» викликала «відчуття повернення у минуле», нагадувала про ентузіазм і новаційність того періоду. А це, вважають організатори, необхідно, щоб сучасне мистецтво в Україні будувалося на усвідомленому фундаменті історії, а не на амнезії.

Таким чином, виставка «ДуСт» стала не лише мистецькою подією, а й важливим документальним актом. Вона зафіксувала полтавську андеграундну культуру у формі статті-експозиції – живої, оповідної, зі свідченнями очевидців. Цей досвід може слугувати прикладом для інших регіонів, де молодіжні мистецькі рухи 1990-х залишилися поза увагою офіційної історії.

Проект «ДуСт: неформальне мистецтво 90-х» у Jump Gallery у Полтаві – це глибоке дослідження локального культурного андеграунду і спроба наповнити музейні та публічні архіви новими для вчених і широкого загалу даними. Експозиція показала, що навіть в «провінції» кінця минулого

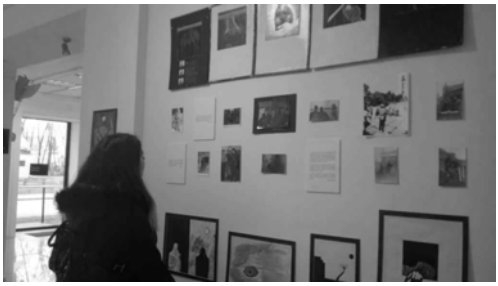

століття існували свої митці-експериментатори, які працювали з нестандартними формами та темами. Відтворивши їхні образи і контекст через розповіді, артефакти і художні твори, «ДуСт» відкрив парадигму, за якою кожне покоління творців будує наступне. Важливо, що попри свій андеграундний характер, цей проект залучив і науковців, і журналістів: він поєднав пресове висвітлення події з ґрунтовним науковим коментуванням. Саме таким публіцистично-науковим форматом інформацію можна зберігати у фензінах, музейних архівах і популярних ЗМІ, щоб не втратити надбання польової археології сучасного мистецтва.

У 1997 році в Полтаві стартував арт-самвидав-журнал «Гораздо», який заснували Олег Гаврилюк (Гєба), Андрій Боркунов (Бурлік) та Анатолій Волік. Видання мало підзаголовок «антиперіодичний журнал» і було експериментальним майданчиком для текстів, колажів, візуальної поезії та неформальної критики.

Гєба виступав головним візуальним автором — саме його колажі стали «обличчям» журналу (зокрема у №3, 1998 р.). Анатолій Волік відповідав за літературно-текстову частину. Разом вони створювали поліграфічний артефакт, який в естетиці 90-х перегукувався з панківською «zine-культурою» (саморобні журнали, ксерокс-арт, монтаж текстів і картинок)

«Гораздо» швидко перетворився на культовий об'єкт для полтавської неформальної сцени. Його читали й колекціонували музиканти гуртів Онейроїд, КАА, КГБ, а також середовище довкола «Апельсинового Безобразия» з Кременчука. Видання циркулювало у вигляді копій, часто передруковувалося й обговорювалося серед альтернативної молоді Полтави.

JACK BAR
LOUNGE
GEON
ride it now
RADIO
RIA